Narodna kuća ili dom s pokućstvom u Dalmaciji, u Hercegovini i u Bosni.

Napisao Vid Vuletić Vukasović.

I.

U stara su doba po svoj Dalmaciji u *gornjoseljana* bile baš prvobitne kuće, a samo u dubrovačkom kotaru i u Boki kotorskoj bilo je boljijeh kuća, jer je tu bilo po svijetu pomoraca. Prvobitne su kuće u gornjoseljana bile kao kućarice, biva zgragjene u megju te zalijepljene klakom ili samo u *sušici*, a pokrivene pločama, slamom od ječma, od raži, ševarikom itd.

Osim spomenutijeh kućarica, još je i *koliba*,[1] a to ti je prvobitna vrsta kućarice, te je ovako sastučena: zabita su u zemlju četiri debela kôca (grede ili *lijenke)*, i to je glavni oslon kolibe, a *plijetver* (duvar) je spleten od pruća, pa zalijepljen gnjilom ili govegjom balegom. Po tlima je zbijena zemlja i to ti je tavan. Na kolibi nema prozora niti dimnjaka, nego ti ulazi svjetlost i izlazi dim kroz vrata, koja su obično od dubovine. Sve je to kućište obično jedno ciglo mjesto, pa ti tu divane i blaguju, tu spavaju, tu im je kuhinja, sprema, hambar ili koš, a katkada i svinjac. Ako je porodica razdijeljena te su u kolibi dvije obitelji, onda je preko kolibe *plijetver* ili pretin. *Pleter* je opleten prućem i uvitima, te je ulijepljen gnjilom. U kolibama, što su bolje uregjene, još je na isti način razdijeljen *baškaluk* i *mliječar,* a to je sprema za ruho, a druga za hranu. Uz kolibu je pokraj *gumna*, gdje se vrše žito itd., *pojata,* no nije utvrgjena kako koliba. U pojatu se sprema slama i sijeno, tu zimuje blago, pa se gdjekada još i spava.

Kako im je siromašan stan, još je siromašnije pokućstvo i posugje, te je to sve gotovo na jedno shrpano. Još su ti četiri daske prebijene na četiri kôca, te su zabijeni u zemlju, a to je *odar* ili

[1] La Dalmacia descritta dal professore dr. Francesco Carrara con 48 tavole miniate — cap. IV abitazioni pag. 147.

krevet. Odar je namješten u ćošku kolibe, gdje je ložnica. Na odar je pometnuto njekoliko ručica ječmene slame, a na slami je prostrta *imbulja. Imbulja* je vrsta pokrivača od kostreti. Dva su *bjelca resača* ili dva *gunja* na *postelji*, jedan je kao *plahta* (ponjava), a drugi kao *pokrivač* ili kao *pernica*. Mješte *blazine* ili *jastuka* svuku *zubun* ili *koret*, pa ti ga metnu pod glavu. Zimi napola obučeni obično spavaju uz oganj prama *pupretu*, te okrenu legja k vatri. Još će leći i po tlima, te će se onda pokriti gunjem, strukom ili kabanicom. Ljeti spavaju na dvoru, i to na *gumnu* ili u *pojati*. U kući leži gjuveglija s nevjestom, žene, djeca i starci, a ostali na dvoru ili u pojati. Gjuveglija ti slegne uz nevjestu, kako gdje, do poroda, pa onda rodilja ostane s čedom na *babinama*, a muž će u pojatu na slamu. Za ženu je muž *čovjek*, a ona je za čovjeka samo *žena*, te će još kazati: da prosti tvoj svijetli obraz, moja žena — ili — da prostiš, moja žena. — Čedo spava u *bešici* (zibci) ili u *kolijevci*, a kolijevka je obično izdubena kao korito ili kao *naćve*, te je malahna, baš da je majka može lako uprtiti. Osim postelje ili dušeka još imadu *sanduk* ili *škrinju*, a tu se drži svečano odijelo i kakva ponuda, pa trpezu ili sofru, a ta je obično nizoka i okrugla kao dni na bačvi. Tu je još *žitnjak*, žrvnji, tocilj, po koja tronožna sjedalica, njekoliko prostijeh ratila — i ognjište. Sprema je za žito kao golem sanduk, a to je *hambar*, pa se još češće upotrebljuju *koši*, te su spleteni od vrbova pruća, od somine itd., i zalijepljeni gnjilom ili govegjom balegom. Ognjište je obično posred kolibe ili gdjegod sa strane, a da bude u zavjetrini. Na ognjištu je *pupret* zbijen gnjilom, a na pupretu je mješte opeke udarena *dvrsta*. Ognjište je nizoko, a okolo je ponizano skresana kamenja, da ne pada *žerava* i glavnje. Tu ti nema dimnjaka te dimi kroz vrata ili dim izlazi kroz rupu, koja je otvorena gdje u *planima* ili gdje mu drago na krovu. U kolibi se dimi, da je teško gledati. Sve ti zaudara dimom, pa još katkada pregori maslo i mlijeko, a pokućstvo je garavo i čagjavo. Najgore je zimi, jer vatra gori po vas božji dan i svu noć, pa je baš, da ti od dima oči iskape, al' se je težak gornjoseljanin svemu tomu naučio, te, ako otvori vrata, zauši ga vjetar i smrzne se, pa bez vatre bi ostao i u mraku, jer na kolibi nema niti prozorka, do samijeh vrata.

Tu ti je malo posugja, a obično je svukuda jednako, biva *peka* je ili *saksija* za pečenje *pogače* ili *brašenice*, *bakrača*, ili *kotlača* za mlijeko. Još imaju po koji lonac, *tendžeru*, *ožeg* ili *popećak* za

podizanje saksije s ognja, *tavu,* njekoliko zdjela i taljerića, veliki talijer od drva, *sahan,* jednu *varnjaču* i njekoliko drvenijeh ožica, a rijetko viljušaka. Osim toga u svakoj je kolibi *pehar* ili naćve za miješenje hljeba, onda *lopar*, te je okrugao i od tvrda drveta, a na njemu je ručica. Na loparu kisne kruh, pa s njega se i upreće supražicom na vruću opeku. Još ti je tu katkada po jedna *ploska* ili *cica* za rakiju, njekoliko peharčića, *buklija*, *čutura*, dva tri *fildžana* itd. Drže vodu u *vučiji,* a to je splošteno bure, te ga žene uprte užetom i tako dosta puta idu daleko po vodu. Vodu piju *kablićem.* Kablić je okovana *žbanjčica*, te je kao otvoren *siglić.* Gdjegdje pomoli se i svijeća (u Dubrovačkomu lukjernica) s jednijem nošcem i s dva, te je od lame. Nalije se svijeća maslom, pa se objesi na *svjetnjak*, a svjetnjak je od drveta s kukom u vrhu. Ove su svijeće od starina poznate, a to i u Rimljana od zemlje, biva *vječne svijeće.*

Rijetko se u *gornjoseljana*, u tako zvanijeh *vlaha,* pije vino, a to samo o *krsnom imenu*, na Božić, na *piru* itd. Ako je *vinograda*, a to je rijetko, smeči se *grožđje* u *žetku.* Žetak je vrsta *žbanje,* te se metne mast u *badanj*, a da vre. I sada se kaže:

„Sveti Kuzma i Damjan, goni vino u *badanj*". O krstnomu imenu ulijeva se vino iz *mješine* u *bardak*, pa se tako redom pije, a *bardak* se izvrati s naopaka na trpezu. Još se pije i iz *bureće.* *Bureća* je njeka vrsta mješine s grlom sa strane kaono u narodnoj pjesmi *tulumina.*

Ako se ne loži u kolibi vatra, onda se ništa ne vidi, kako sam kazao, ni po danu, pa se s toga gori, gdje nema svijeće, *užig,* a to su cjepanice od luča ili od smrekovine. Još ti kogod mlagji drži zublju, a u stara bi doba gorjeli na osobitoj plovki *brestovo osušeno pruće.*

Gornjoseljanin ti ili *vlah* zove domaće pitome životinje *blagom*, pa ih voli kao nu ti što su mu to *hrana*, a volove zove *hraniteljima.* On trpi u kolibi ovčje i kozje brabonjke, konjsku i govegju krkalu ili balogu, a ponipošto ne će, da se on sam pognusi u kolibi, pa je to zazorno i za bolestnike, te doklegod može nemoćnik duhopirati, i on će ti na polje, pa je velika sramota, da se kaže čovjeku: *gracka kantorica.*

Ovako je *prije bilo u gornjoseljana*, biva sve prvobitno, te je onda svak držao *vlaha* glupanom i nesposobnijem, da se odgoji po svjecku, al' sada se dobro napredovalo i u gornjijem selima po Dalmaciji, a još bolje su se uputili u prosvjetu brgjani po Herce-

govini, po Bosni itd. Ovo ću opisati u drugomu dijelu, te će se vigjeti razlika u življenju i u pokućstvu.

II.

Prva je briga novome domaćinu u južnijeh Slavena, a osobito u Herceg-Bosni, da izabere srećno mjesto, gdje će da metne kućni temelj, biva, da mu ne bude nesretna i nazadna, nego da mu sve ide u napredak i boljak. Ako čovjek, kaže se u narodu, udari kućni temelj na nesretno mjesto, a onda mu se sve onazadi, te mu se ne da u *malu* (imanju) i u *evladu* (porodu), pa u kratko vrijeme izumre čeljad u novomu domu, skapa *mal* i on se raskući. Tad mu kuća postane *kućerinom*, pa se pomalo i ona sruši i eto ti *kućištine*. Zgodno o tomu narod pjeva u Dubrovačkomu (u selu Brsečinama):

Kupile se male maslinice,
U našega bega gospodara,
Kuća mu se *kućištinom* zvala,
U kući mu crna drača rasla,
A djeca mu *meginje* zobala itd.

Gdje se čeljad umetu, gdje udari *morija*, tu ti nestane kuće, te se to mjesto zove *raskućište*. Narod u Bosni misli, da, kada čovjek napravi ili ogradi novu kuću, da će tê iste godine umrijeti domaćin ili domaćica. S toga ti i *kurbane* (zakolju kakovu životinju, kao ovna) kuću, a da zamijene glavu za glavu. — Ovako ti domaćin bira mjesto, a da mu bude sretno, biva: uzet će *dasku* ili *ploču*, pa će je metnuti na ono mjesto, gdje je *nakastio* (naumio), da gradi kuću. Tu ti prenoći, pa pusti, da ona *ploča* ili *daska* ondje stoji za njekoliko dana. Drugi će je opeta metnuti još jeseni, te tako čeka do proljeća, kad namjerava, da gradi kuću. Kad podigne dasku ili ploču, ako je pod njom kakve gamadi, onda je dobro, a mravi su najsrećniji. Tu će ti svakako, da se *stani*. Ako nema ništa pod pločom, onda ti traži drugo mjesto, pa sve tako kuša dokle ga iznagje. Još će kogod izabrati tri dobra mjesta, pa će sa svakog iskružiti po grumčić zemlje i onako će sva tri grumenčića ponijeti gataru ili gatari, a uz to i gatarinu. U svakoj je okolici po koji gatar ili gatarica, ali narod leti obično k najčuvenijem ili najčuvenijoj. Gatar ti ili gatarica uzme grumak po grumak u ruku, pa u kojemu čuje, da nešto živo kuca kô pile, savjetuje, da ongje gradi kuću.

Treći će ti, kad je sva *japija* (lijes) gotova, zovnuti majstore, a domaćica *ukuva* (ispeče) pogaču. Kad je pečena, domaćin je uzme pod desno pazuho, pa ode s majstorima na ono mjesto, gdje je *nakastio,* da kuću gradi. On ti spusti ispod pazuha kosimice na zemlju pogaču, pa ako se okrene na lice, ongje će graditi kuću; a ako s naopaka, ne bi ti ovgje za živu glavu gradio kuće, jer je nesreća i *nafaka,* nego traži zgodnije i srećnije mjesto. Pogača je s lica išarana, biva na njoj su starobosanske loze, a na prvom mjestu *mudro slovo,* biva *Salamunovo*, te valja, da ozgora ostanu šare, kad pogača pane na tle. Kad se kolutne pogača, pa ako sretno pane, onda ti sjede domaćin s naimarom, pa izlomi pogaču, te je pojedu zajedno.

Još ti kogod, ako i rijetko, ne gata, nego odvrne komšiluku: „Šta da gatam? Ako mi bude *navake,* bit će mi svega, te ne će mi gatanje dati; biva Bog sreću dijeli, a *aščija čorbu*“. Ovako ti se uputi po narodnu u Herceg-Bosni gragjenje kuće, a kuća se zove na različite načine: *dom, kuća, koliba*, *stan*, u gospode *kula*, *dvor,* a u muhamedanaca *konak*, *odžak, čardak*, pa i *binja* ili *bina* itd. Najobičnije je u Herceg-Bosni *dom* i *kuća,* te, kad se sretnu i za zdravlje upitaju, ovako će: „Kako si? Kako je na domu itd.“ — Na rastanku će: „pozdravi na *domu* itd.“ Kula, konak i odžak, to ti je u age ili u bega, pa se eto sve manje čuje *kula*, nego će to obično kazati seljani u šali. Dosta je kula po Herceg-Bosni, a neke su još iz feudalne dobi. Kule su se gradile (ovo samo uzgrede) obično na sprate (bojeve), pa se češće pjeva u narodnoj pjesmi:

Na *bojali* okrečenoj kuli.

Bile su uske i visoke, a na četiri *ćošeta,* pa i to je zgodno u narodnoj pjesmi: na *tananoj kuli*. Bile su od kamena, a tijeh je u svakoj okolici, a rek' bi po Bosni i od drva, jer će pjêvo:

pa mu tanku zapalio kulu,

a Hercegovac će i Primorac ragje:

pa mu bijelu razorio kulu.

Uz kulu je bio *dvor*, al' je to plemenita *gospodičića* na *plemenitoj zemlji*, no o tomu na drugom mjestu. — Dan današnji je *koliba* ili *stan* (u *Slavoniji salaš)* na strani izvan sela (kao pojata), a u Šumadiji su *stanovi* drugo selo, gdje živu *planinštaci* i blago (marva), i to obično po sve godište. U Herceg-Bosni je čobanin na planini na *stanu* ili u *kolibi* samo dio godine, a zimuje u selu na *paljaru,* uz *pojate* itd.

Ne osvrćem se sada na *konak*, *odžak* i *binju*, jer ti je to gospocko kod Muhamedanaca, te je prostrano uz *avliju*, bašću itd. U običaju je od pamtivijeka, da se izabiru za gragjenje kuće mjesta *ocjedita* i *isprsita*, biva na *prisoju* t. j. pri brdu prama izhodu sunca ili u podne. Vrata se i duž kuće okreću obično k izhodu sunca, a k sjeveru ili k zapadu rijetko ili nigda, te se kaže, da je to radi napretka, da je kuća od istoka prama zapadu, a da vrata budu na podnevu, pa se čovjek tako zna Bogu da pomoli, to jest, da se zna okrenuti k istoku.

Ovo ti je dosada sve priprava za gragjenje, biva što *insan esapi* (čovjek misli) da mu budebolje, a to su svi narodi prije i sada imali *omen,* biva željeli su dobru *sreću*, al' neki su opeta držali, da je sve *nafaka* (udes) po onoj narodnoj:

nema dana bez sudnjega dana.

Tako je mislio i misli naš narod, a samo je odgoj donekle utaložio spomenuto sujevjerje.

Japija se siječe za kuću, te nabavlja dosta puta i prije pet godina, a siječe se jeseni i zimi, kad je šuma zdrava i zrela, i to za napuna mjeseca, da je ne toče crvi. Najbolja je japija od hrastovine, a kad ove nema, siječe se bukovina, pa i jelovina. U ime božje evo nas na temelj, a to u Bosni: meće se na četiri ćoška po ovelik okresan kamen, da se kuća barem pô metra podigne od zemlje, a da *posjeci* ne trunu. Gdje toga nema, tu se meću *ćuci* ili *kladići,* a to su hrastovi valjci, pa se rijetko u zemlju ukapaju. Tako je isto i s temeljnijem kamenjem, a to ako se kuća gradi od drveta. Kad se zidaju *duvarovi* (miri) od kamena, onda se temelj u zemlju ukopa, a s njega se izvadi *duvar*. Sad, da se povratimo na prvu: na temelje, onako odignute, dogju *posjeci* uzduž i poprijeko, te su hrastovi, kao nu ti što najdulje traju. Na *ćoškovima* se posjeci prekrste, te se urežu, da se uklopi jedan u drugi, a da se ne može nikako vrdnuti ni tamo ni amo, to jedan bez drugoga. — Kad su posjeci srezani, dodje ti kućni domaćin i baci majstorima na posjek *peškeš* (dar), a to od dvije plete do dva cekina, biva po imanju. To je majstorima veselje, a uz to će ti donijeti janje, ovna ili vola, to jest muško, nipošto žensko jali crne boje. To ti naimar zakolje na desnomu ćošku temelja, pa ga i okrvavi. Meso pojedu majstori i ukućani, a u Hercegovini se razdijeli i po komšiluku, a to radi *dobre sreće* i *nafake u novomu domu.* Sad se ono kaže, da je domaćin zamijenio svoju glavu, jer narod misli, da se ne bi *kuća*

kurbanila, a onda bi domaćin, domaćica ili kogod drugi u onomu domu za godinu dana umro.

Posjeci se na *četvrt* otešu, pa kad su, kako se ono reklo, srezani, onda ti se ostala gragja po njima izmjeri i na zemlji sreže. Kad je sve gotovo, tad se ovako po redu diže: najprije četiri *direka* ili *dirjeka* na četiri *ćoška*, te se u *posjek* ukopaju. Na *direke* dogju *vjenčanice* te se zakopaju i nataknu na zasječene direke. Na ove će ti *preke grede,* koje se takogjer urežu u vjenčanice i drže tavan u kući. Po gredama dogju gornje *vjenčanice,* biva poklopnice, te se svédno kao i *posjeci* na četiri ćoška, to jedna u drugu urežu, a na njima se usiječe za rogove. Kad se dignu rogovi, onda ti se ozgor metne na njih šljeme, a najbolje je *hrastovo*. Sad ti se po rogovima preko *žioke* donose majstorom darovi, a to redom redomice: domaćin *srču* vina jali plosku rakije, a, ako je od boljijeh, i *haršin čohe;* domaćica *boščaluk,* to gaće, košulju, čarape i tkanicu; domaćinova rodbina, *jarani* (prijatelji) i *dostovi* (znanci) po košulju, *peškir,* čarape itd. Kako je ko zgodniji, tako bolje i dariva naimara, pa je sramota, da se sakriješ, kako se kaže, za prst. Sve se to dodaje naimaru u ruke, a on će ti iza svega glasa, kiteći šljeme: „hvala gazda, gazdarice, kume, prijatelju, doste i jarane ovoga doma; ti dar donio, veselja dočekao, sinove ženio, ćerke udavao, te što od Boga želio, to ti dobri Bog darivô“. . .

Na šljemenu nakit stoji od četiri do pet dana, a u Dubrovačkomu samo metnu kitu nakićenu vrpcama, cvijećem *kozarom* itd. Kad ti naimar nakani skinuti dar, onda ti dozove domaćina, te sa šljemena nazdravi gazdi onom srčom ili ploskom. On ti kiti kako bolje zna „za sretna *početka*, rada, za dobre sreće u novomu domu“. . .

Kad se kuća pokrije, onda se rade spoljašnji i unutrašnji duvarovi. Najprije se metnu *makaze,* a to su ona ukosita drveta, te se njima s obe strane utanače ili podboče direci, da ne bi vjetar kuću obalio. Po tomu se meću unaokolo *direci,* biva koliko ih treba. Megju direke se udaraju popreko *dizmeta,* pa *tačke* (taklje), a po *tačkama šeper*. Kad se sve to uradilo, zamete se kala i šenične pljeve, pa se šeper umaže, onda obijeli klakom (krečom) ili bijelom zemljom (gnjilom). U sobi su samo *duvarovi* od *šepera,* a u kuhinji je sve udareno od brvana (v. lik 1).

Ako u kući nema podruma, onda se ne podi (ne popodi), nego se zakuha kala i šenične pljeve, pa se tom zamjesom kuća i soba ravno i dobro nabije. Kad se osuši, to je dosta tvrdo i udobno. Ako je kuća

s podrumom, onda se popodi debelijem hrastovijem brvnima, a ono se u podrumu nabije. — Kada je kuća sasvijem gotova, naimar će domaćinu: „e, gazda, ja kuću svrših, je li ti sve po volji?“ — Kad domaćin kaže, da je sve u redu, tvoj ti naimar baci preda nj *bradvu*, pa će ovako: „evo ti sada bradve!“ — Domaćin valja da bradvu pozlati ili bar posrebrni, te izvadi talijer jali dukat i dade majstoru. — Ovo ti je nekako mito, a ne dar, jer narod misli, da ako majstor *nehalali* (blagoslovi), tu ti može biti sto muka, biva može kuća dimiti, može postati neprilična za stanovanje; pa mogu čeljad umirati, može biti nazatka u *malu* i sijaset drugijeh jada i nevolja.

U Bosni ti ne će domaćin u novu kuću, a da ne učini *kurban*. Odmâ, kad je kuća svršena, pa može i proći nekoliko dana i negjelja, tvoj ti domaćin ploskom u ruci pozove na veselje komšije, doste, jarane i sve majstore, koji su na kući radili. Svi se sastanu poslije podne na urečeni dan, a *naimar* na pragu nove kuće zakolje ovna jali vola. Koža je majstoru, a meso se kuha i na ražnju peče. Dogje ti i pop, pa blagoslovi kuću ili *sveti vodicu*. Kad zasjednu za *sofru*, naimar dade *aščiji* (kuharu) jabuku, a aščija je za *sinijom* da drugu, pa tako ide od ruke do ruke i svak zadije u jabuku po koji bijeli novac, jer je sramota bakreni novac na dar baciti i djetetu. Kad se obrede, povrate naimaru jabuku. Tako ti se vesele, biva jede se i pije do mile volje, a uz to se nazdravlja za sretna namještaja. Mlagjarija se sastane te se uhvati u kolo. Tako ti igraju i pjevaju do pô noći, pa se onda razigju svak svojoj kući, a svojad ostane na konaku te se sjutra dan oko podne rastaje. Kad je sve mirno, onda ti se domaćin i majstor *pokusure* (naplate), pa se izljube, halale i rastanu.

U Hercegovaca, i u Muhamedanaca, nije sve to tako kako u Bošnjaka; oni ti na temelju nove kuće zakolju vola jali ovna, a iznose dar samo onda, kad se šljeme digne, pa eto tu im je sva slava.

Kuća se razlikuje po krovu (pokrivaču), a tako još i u gragjenju duvara, biva kuća, (kako se to kazalo), što je od *šepera* i od *brvana*, zove se *kuća u šeper*. — Staroga su se zemana kuće gradile „*u slijepi ćőrt*“, a to ti je bila tvrda gragja za obranu te je mogla stati donekle uz kamenu kuću. Na kući „*u slijepi* ćőrt“ duvarovi su bili od četiri ćošeta, te je udarano otesanijeh gredica i balvana, a to se srezavalo kao i posjeci na ćoškovima jedno na drugomu i tu bi se krstile gredice, pa je urezivana jedna u drugu. Tu bi se na onomu krstu svrdlom provrtile i zakovale

(utvrdile) drvenijem klinom te se tako izvodio duvar koliko je ko hotio, a izmegju toga, biva gdje bi se grede sastajale, zalijepilo bi se govegjom balogom, da je u kući toplije i da vjetar ne propuhuje. — Osim napomenutijeh kuća još je i kamenijeh, a u Hercegovini su gotovo sve kuće od kamena, al ih je pogdješto i od plota, pa tako i u Bosni. Ovako se grade kuće od plota: Udari se debelo *kolje* u zemlju, a po kolju se oplete debelijem granjem, pa se zalijepi kalom. Na kolje se nataknu vjenčanice, a na vjenčanice se dignu rogovi. Kuće se ponajviše pokrivaju hrastovom jali jelovom šimlom, a rijetko bukovom. Ovako se *jemče:* šimla je debela na jednomu kraju od 5—6 cm., a na drugomu je kraju oštro stanjena. Debeli je kraj uz to prostrugan (kao šašovka), te se može tanki kraj one druge šimle u nj uklopiti, pa onda *jemčenjakom* (ovako u Lici, a u Hercegovini kažu *klincem* jali *čavlom)* za žioku pribiti. Tako se pokriva i hrastovom jali jelovom daskom. Daske su ili štice dugačke koliko je krov visok, pa se navrh daske provrti svrdlom i udari se drveni klin, te se tako daska do daske objesi za šljeme. Još se pokriva i ražovom slamom, klasurom, sijenom, papradi i šašom, a u novije doba i crijepom. U Hercegovini su kuće pokrivene pločama, a to sve bolje, biva udare se na blizu žioke, te se poreda ploča na ploču. Ovako ti ne može kuća prokisnuti ili kapiti, a kad je čovjek gleda zdvora, rekao bi, da je to nekakva *gromača.* Još je i to, te će neki ljudi pokriti kuću daskama, a po daskama udarit će ploče, pa tako na isti način i šimlom. Rekao sam, da se pokrivaju ražovom slamom, te i šašom (šušnjem ili šušnjarom), a to se okreči ili zaklači. Ova ti posljednja rabota, kako kazuju, može trajati od 50—100 godina Ovo ti je sve prosto i tradicijonalno, pa se eto kuće po *pokrivaču* tako i zovu, to, ako ako je pokrivena crijepom — *crijepara,* ako je daskom — *daskara, šimlom je šimlara,* a na drugi način zovu kuću *krovnjača.*

U kući su *badže* (dimnjaci) poviše ognjišta te su napravljene od daske, a mogu se, kako to ustreba, otvoriti i zatvoriti *badženjačom.* Badženjača je drvo kao klapac ili sunjak (zasunka), baš kao u Dubrovačkomu gvozdeni *romazin.*

Niko se u stara doba nije mogao da provuče kroz *pendžere,* a tako su bili tijesni, pa nije bilo govora ni o *srči* (caklu). I dan današnji rijetko je na pendžeru *srče,* a gdje nije pristupio varoški duh, no onako obično drveni krst ili pritke, a na mjesto stakla, to je kod boljijeh udarena hartija, gdjegdje i s krmećega droba skinuta opna, pa, kad se rastegne i osuši, čvrsta je i prozračna.

*

Vrata su na kući od jakijeh hrastovijeh brvana te se zaključaju iznutra hrastovijem *mandalom* (ključanicom), a mandalo se *ćera* kroz *direk* preko cijelijeh vrata u drugi *direk*. Peć se ili *furuna* učini obično s lončićima (petnjacima), a neki će je smijesiti samo od kala bez lončića, biva prvo ti udare pruće kao koš, pa ti po onomu pruću debelo nalijepe dobro zakuhanoga kala sa šeničnom pljevom. Kad se sve to osuši i u peć vatra naloži, onda ti pruće izgori, a ostane zemlja, pa kažu ljudi, da sasvijem dobro grije i da može trajati do deset godina.

Obično je tavan u sobi od šašovaka, a tako i *hudžane* (v. lik 4). U kuhinji se u ćošku načini *dolaf* (zabat), te je od prilike visok do jedan metar. Ozgora se pokrije daskama, a unutra se metnu police te se na police sprema posugje i hrana t. j. hljeb, mlijeko, maslo itd. Povrh *dolafa* se meću ozgora *naćve*, a to posvraćene, biva, kad se u njima hljeb umijesi, a kogod kaže skuha, što nije svakako na mjestu. Za kućom ti njeki ljudi načine *ćiler* (spremu) (v. lik 5. III), biva iz kuhinje su vrata (l. 1) u *ćiler*, te se u *ćileru* drži kuhinjsko posugje i ostalo.

Rijetko je naći u seljaka u kući dvije sobe, a u Hercegovini malo i jednu, nô je sve jedna prostorija. Ovamo dakako ne ubrajamo Muhamedance, pa je u njih i nekoliko soba, a najmanje dvije.

Na selu u sobi ja li u kući nema kreveta, nô čeljad leže jedno do drugoga po tlima, a prostru malo sijena ili slame. Na sijeno bace ponjavu, imbulju, ćilim itd., pa tako spavaju. U Posavini metnu pod glavu jastuk (blazinu), a u Hercegovini i u gornjoj Krajini nema *jastuka* ili ga je rijetko u koga. Domaćice ču jastuke od vune, te su pirlitani raznijem šarama.

Gdje je soba, tu se niko ne pokriva ničijem nikada, a kad je zimi velika studen, i danju i noću vatra gori neprestano u peći, a baš žestoko. Taka ti je u sobi vrućina, da bi nenaučan čovjek baš u kratko vrijeme pobjesnio ili se ugušio, a navlastito jer nema nikakva provjetrenja. I ne može biti propuhe, kao nu ti što su skoro svi prozori jali *pendžeri* papirom nalijepljeni ili opnom zastrti, te se nikako ne mogu otvoriti. U Hercegovini, gdje nema soba, a dakako ni peći, tu se stanuje u kući i leži oko vatre, a valja se pokrivati *guberom* jali *ćebetom* (bijelcem), što ga domaćice ču od slabije vune, biva sve one urade, to opredu i izatkaju. Ljeti odrasli leže kod torova, po zgradama itd. Po gornjoj Krajini i Hercegovini i na stanu. Gdje nije baš dovoljne zgrade za blago (mal), tu ti leže pod istijem krovom, al je u istinu u jednomu kraju kuća zagragjena ili pregragjena.

Kod muhamedanaca je, kako sam kazao, i po *kasabama* (varošima), to drukčije u kući i u sobama namješteno i prostrto, te se ide preko ćilima, a leži se na *dušecima* i na *jastucima*. Dušeci su i jastuci obično napunjeni vunom.

Vid ili svijeća (svjetlost) obično je od kakve hrbine (od dna lonca), te se u nju metne loja i *stijenj* (vitilj) od prtene krpe, pa se u večer položi na peć ili na drugo kakvo mjesto, a kogod će još napraviti od drveta *svijetnjak*. Prije se je svijetlilo i *lučkami*, a to *treskotinami* od bukova drveta, pa na Primorju (na Mljetu) *lučem*. Dakako, ovdje nije kud kamo, da spominjem, da iole naobraženiji seljani sada užižu kameno ulje i lojene svijeće. Otprije se je upotrebljavala, kako sam kazao, svijeća od gvoždja ili od *trumča* (tuča), *lućerna,* a u Dubrovačkomu *lukjerna* ili *lukjernica.* Sada mi je opeta kazati, da je imala sprijeda *nosić,* ozada uzgori izvit rep, pa na njemu kukicu, koja je služila, da se *lućerna* može objesiti. U *lućerni* je gorio stijenj (vitilj) baš kao u hrbini, te bi se u nju metnulo loja, masti, masla i maslinova ulja, pa ih se joštera vigja u Lici, u Dalmaciji itd.

U kući služe *merdevine*, ljestve ili *škale*, a to za penjanje na tavan. Za to se uzme rašljasto drvo, pa se izvrti u *rasohi* i ongje se umetnu *trnuti* (škalini) od obla i tvrda drveta, kao n. pr. od drenovine. Još ima merdevina i od brkljasta drveta, biva one se grane osijeku te ostanu parošci, a kad su od ravna drveta, tu su zasječeni *škalini*. Kad je potreba, samo se onda metnu *merdevine,* pa se opeta s mjesta uklone.

U Bosni se katkada kuća prenaša, a to ovako: Najprije se *poćusteči* t. j. pribiju se zdvora na četiri ćoška, a tako i iz nutra, za *posjek* i za *vjenčanicu* po dva *ćustaka* (jaka drveta), te drže, da se kuća ne saspe. Ako se kuća ima maknuti do pedeset koračaja ili šežanja, to se sastane, prama veličini kuće, od petnaest do pedeset ljudi iz komšiluka, te ti se najprije razdijele, biva na svaku ćošu kuće po jedan, a da upravlja, da se kuća goni upravo. Polovina družine ostane unutra, a druga polovina zdvora uz kuću jedan do drugoga te svaki ima po jaku polugu i pothiti složno pod posjek. Kad ti zapru, podvikne starešina: „*hajde*“ ili „*složno*“. Tako ojednom pomaknu za pedalj i bolje. Ako se kuća na dalje prenaša, onda ti naprave jake *sane* (dva debela drveta), pa ih razmaknu malo manje nô što je kuća široka, a onda na *sane* navale kuću i *utamče* ti iza posjeka ona dva drveta, biva ukuju ih, da se ne mogu razmicati. Kad je ovo sve gotovo, udare na svako ono

drvo *procjep*, te se onda hvataju u dva reda volovi, to od deset do trideset jarmova. — Ovdje nije zbora o kolima, jer su drvena, te jim se trupine i osovine namažu masti. — I tako kuću daleko odvuku za jedan dan koje pô sata puta.

Obično se i sada hljeb peče pod *pekom* ili *saksijom* u *žaru* ili pod *supražicom*, a ko je bolji, načini izvan kuće od zemlje peć *(furunu)*, te je dobro usije (zgrije) i vatru izvadi na dvor, pa onda metne hljeb. Kad ga je *uprećao*, dobro je zatvori, pa se tako lijepo hljeb ispeče, baš kako to rade naobraženi narodi. Ovako se obično radi, kad je kakva slava ili drugo veselje, kao o krsnom imenu, o Božiću itd.

Podrum je u onijem kućama, te su načinjene pri brdu. Ozdo je podzidan u tri kraja, a unutra, dokle soba zasjeca, zazidan je samo pod sobom, t. j. podrum je vazda pod sobom. Vrata su mu zdvora, te se u podrum spremaju bureta, a zimi kukus i *kaca*, voće, mast itd. Rijetko kogod drži mal: konje, ovce, koze, janjce, i *klad* itd.

Otprije se nijesu nigda bojili (mastili ili farbali) *direci* ili *pendžeri*, vrata itd., nô bi ti pred kakav *sobet* domaćica zovnula cure, ako ih je u kući, a ono svoje drugarice ili komšinice, pa bi to sve krpom u mlakoj vodi oprale i nožem sastrugale, to vrata, pendžere, brvna, te iznutra i gornji tavan u sobi.

Ovdje mi je po debelu spomenuti (a na ovo ću se navratiti), da se u večer sastaju momci iz sela na *sijelo*, a bogme hoće gdjekada i iz trećega sela, te tu cijelu noć sjede, šale se, gonetaju, pjevaju itd.

U kući je najodličnije mjesto *čelo vatre*, pa se tu posagjuju glavni prijatelji i odlični gosti, te se u narodu to dobro kaže: „nezvanu gostu u glavnjama mjesto“. — U glavnjama je najzadnje mjesto; tu se čovjek ne može vatre da nagrije, a često dimi i bude sto drugijeh jada.

*

Sad ću štogod napose napomenuti o posugju. Maslo se ponajbolje drži u *ćupu* (golemi zemljani lonac), te se tako malo siri masni sirac. Suhi se sir, t. j. *basa* ili *skorup*, drži u kozjijem mješinama ili u kačicama. Kuhinjsko je posugje sasvijem prosto. *Lonci* su i sada najprostije umiješeni od zemlje. *Bakarač* je ili kotao od bakra (mjedi), a *zdjele* ili *čanci* od drva, pa ih je još prostijeh i od zemlje. *Sanovi* (taljeri) su od bakra. Tako i *zemljene ćase*, sa zelenom ocaklinom (kalajem), unijele su se iz tugjega svijeta. *Kašike* su drvene (v. lik 9), te ih napravljaju osobito Karavlasi, kao

i *čanke*, od lipova, vrbova i od klenova drveta, jer manje puca. *Stolac* je na tri nožice, te je od prilike visok 20 cm. (lik 6), a *kladić* (lik 7) je za sjedanje kao i stolac. *Stolac* je i *kladić* nizok, pa kad kogod pobolji dogje, seljak će mu (ako ima) metnuti jastuk, a ako je to pred kućom, domaćica će ragje prostrijeti na zemlju *pokrovac*, te će ponuditi, da se na nj sjedne. Ako instranac ostaje u kući dulje vremena, onda će mu se jednako prostrijeti pokrovac na zemlju, a da po turskom *adetu* (običaju) podvije noge. — *Sinija* (lik 8) je okrugla na tri jali na četiri noge, te je samo visoka do 20 cm. Oko nje se naokolo posijeda podvitijeh (prekrštenijeh) nogu, a katkada na *stôce* i na *kladiće*. Na *siniju* se iznose raznovrsna jela te je to vrsta *trpeze*. *Ibrik* (lik 10) je od bakra, te je zdvora bio, to jest *kalaisan* je *kalajem* ili *kositerom*. U njemu je voda za piće. *Kondir* se samo spominje u narodnijem pjesmama, al ga sada, u koliko mi je poznato, narod ne drži. *Testija* (lik 18) je ili *bardak* zemljana posuda za vodu, a tako isto i *tikva*. Tikva se vodenjača dobro osuši, pa se na dršku izvrti i izgrohoće te kažu, da je iz nje najzdravija voda, a najbolje vino. — *Slanica* (sandučić za sô) (lik 11) je od daske, te su joj ozgor vratašca, a ona stražnja je daska uzgori produljena i zaobljena pa provrćena, da se može objesiti o klin. *Peka* (lik 12) je obično gvozdena, a ima ih i zemljanijeh. *Maša, vatralj* ili *hožeg (ožeg)* (lik 19) je za prećanje vatre, te se joštera *mašom* meće ugljen (žerava) na lulu itd. *Lopar* (lik 20) je za mećanje ili prećanje hljeba na *pupret*, te hljeb obično na *laporu* kisne. *Ploska* je ili *čutura*, kao i *buklija* (lik 21), i sada najobičnji sud za rakiju, te se u njoj nosi i iz nje pije. Ploska je od ljeskova ili od javorova drva, te je dosta puta krasno pirlitana (usjeckana). Može se u gdjekoju plosku uliti do tri oke rakije, pa mi je poznato i drevnijeh plosaka. Ozdo su na ploski četiri nožice, a ozgor grlo. — Ploska je bosanska ovako jednom *eglenisala* (šalila se): Što je ovo poda mnom? – Rakidžija: Četri noge, a da što? — Ploska: A što je megju nogama? — R.: Bogme, dupe! — P.: A šta je ovo gori? — R.: Grlo. — P.: Sad čuj; ko meni prvo okrene u nebo dupe, ja ću bre njemu poslije. — Ova priča smjera na pijance.

Mašicama se (lik 14) meće vatra na lulu, pa se mašice zadiju u korice, te se nose za pojasom (za *silujem* u *pašnjači)*.

Harbija (lik 16) služi, kao i šipka, za nabijanje malijeh pušaka, te je dosta puta šuplja i u njoj su mašice. Glava joj je kositerom izlita, t. j. izvezena.

Sjekira ili *sikira* (lik 17) je prosta, al vazda od dobre mazije.

Bešika (lik 13) je sada obično od dasaka kao sanduk. Ozdo je u krajevima malo podignuta, a nožice su joj (ljuljke) svedene na polukrug, te se tako može lako ljuljati. Na krajevima su joj ozgo savita dva obruča. Tu je niz duž šljeme prokopano, te je nabito na obruče i tako se može po volji spustiti i podignuti. Ovo služi, da se preko obručâ prevjesi pokrivač, a da se dijete ne bi zadušilo.

Lule su (po turskomu običaju) zemljane, a po gornjoj Krajini, po Hercegovini itd. ima ih i drvenijeh, te ih sam narod gradi. Njekoje su lule baš krasno izvezene, a to žutom žicom, te su obično od javorova, horova i od klenova drveta, pa i od loze, biva iskopa se iz zemlje ikra (hrek), pa se okuje limom, da ne puca.

Pale se lule *kresivom*, t. j. metne se *trud* na *kremen* te se kresne *ognjilom* o kremen i tako vrcne iskra. To se sve nosi za potrebu u tobocu za pojasom. — Ovo je muška *dangubica* ili po sadašnju razbibriga, a sad ću o ženskoj lijepoj zabavici, pa to je stopanici muka i zabava: *tara*, stan, *trlica*, *razvod*. Tara je sastavljena od više komada: a) *stative* (lik 25), b) *brdo, brdila*, *niti* (lik 26); c) *vratilo* (lik 27), d) *podložnici* ili *podnožnici* (lik 24), e) *čunak* (lik 23) (na *čunak* se metne cijev namotana pregjom), f) *mosur* (lik 22); na mosur se namota *pregja*, a to, kad se snuje. g) *Preslica* (lik 29), h) *bašluk* (lik 28). Kad se prede, na *bašluk* se namata vlakno. i) *Vreteno* ili *vrateno* (lik 30), j) *rašak* (lik 31). Na *rašak* se mota pregja. Tka se ili tče obično u sobi. U Dubrovačkomu se kaže (na o. Lopudu, gdje je najviše *tkalja* i *stanova)*, da je *tkalja* vazda potrebita, te je prva tkalja bila mati svetoga Petra, koja je u dnu pakla radi oholosti. U Bosni (osobito u Rami) udate žene nose na glavi *poćelicu*, a to je kao neka vrsta *diadema* nad čelom. U Uboskomu tču, te su vrle stopanice. Kad sam upitao domaćicu (bila je za stanom): „Jesi li, stopanice, sustala?“, ona će mi: „Ej, brâco, *poćelica* ženska mučenica“. Ovo ti je, da udatu ženu ćera sto briga, a navlastito tkanje. — Oprede se *potka*, pa *osnova*, a onda je istom na početku djelo, jer je daleko do *natre*, pa — koja kuća ne izuče *natru* (kaže se u Dubrovačkomu), tu ti je i golotinje i bosotinje. O tkanju ću u opisu *konoplje*.

Od gnjata (kosti) zašilje se često *šiljci* za opanke, t. j. za *opućenje* i za *priječanje,* al o tomu u *opančariji*.

Od govegjijeh i od ovnovijeh ili ovnećijeh rogova čine se korice za nože itd., al i to valja upisati u domaći obrt.

Vez i šare su raznovrsne po gornjoj Krajini, u Hercegovini itd. Veze se svilom po *rizi,* a *riza* je *čoha* (svita) raznovrsne boje. Gragja se prišije na obuću, pregače, tkanice itd. U Posavini pletu čarape od crna, crvena, žuta, modra i od mava pletiva, a *koljeri* na košulji oko vrata vezu se raznom bojom, to koncem (pamukom). *Štrikanje (utijavanje* ili *šlinganje)* je malo poznato, kaonuti što je to ušlo sa strane, da se košulje itd. usijanijem gvožgjem rastežu.

I ovo spada na *vezove,* pa sam o tomu pisao na drugomu mjestu (Srpski narodni vezovi — sa četiri tablice — Srpska kraljevska akademija — 1891).

Osobito u Herceg-Bosni malo je bilo pismene čeljadi, pa su eto račune u štap urezivali, a to se urezivanje zvalo *rabošenje.*

Rabošilo se je u *raboš* ili *rabuš,* biva onaj je štap bio za narod kao kakva knjiga, te je i dan današnji to *narodna knjiga.* Seoski bi *knezovi* (kaznaci), t. j. glavari ili starešine, u *raboš* porabošili u svomu selu sve kuće po redu, te kad bi kupili *miriju, harač, desetinju,* tu bi urezali u taj štap koliko bi im kogod dao *para* itd. Knez bi sve to prosto urabošio, a tamo bi pred spahijom i pred ostalijem vlastima iz raboša čitao kao iz pisane knjige. Evo ovako je uregjen: odjeljan je raboš na četiri ćoseta, te n. pr. koliko je kuća u selu, onoliko je puta za tri prsta razmaknuto, obrezano oko štapa, te izmegju one dvije obrezotine (kao dva prstena) mjesto je za jednu kuću i tu se urezuje koliko kogod ima dati ili koliko je predao itd. To su ti različite urezotine t. j. za *marijaš* (magjarski novac od 17 karantana s Bogorodičinom slikom) ubode se duga crta sa povratkom, za *dvaeskinju* duga crta bez povratka, za *groš* ubode se vrhom od noža, za pet groša zareže se zarezotina preko cijeloga drveta, za deset groša udari se izrezana zarezotina, za pedeset se zareže preko drveta, za stotinu se izreže preko, za pet stotina zareže se preko unakrst, a za tisuću je pravo izrezan krst. — Raboš dosta služi u narodu te su ljudi rabošili preko godine sve dane i pojedine svece, pa im je to služilo svédno kao *kalendar.* Po rabošu bi znali kad je kakav god i svetac, pa ih se i danas vigja takijeh kalendara, ako i rjegje, a osobito u Bosni. — Ovo je samo natuknuto, a za *raboš* po sebi treba odulja narodoslovna študija, a tako isto za *terezije,* za *kantar,* za *kijac* itd., to jest za mjere.

U prosta seljaka nema *sah'ta,* pa o tomu nije ni zbora, nego mi je spomenuti po debelu, da mu je krasno razdijeljeno vrijeme, t. j. prvi kokoti, drugi i treći, a treći su, kad se svanjiva, to o

uranku. Dolazi *ručanje* doba, *podne* itd. Preko dan se gleda na sunce, a u noći na *babine štape*, na *vlašiće* itd. Ovo sam samo spomenuo kao gradivo, te će se dosta radnika uhvatiti za posao, jer je ovo sasvijem neobragjeno polje, pa ko bolje, široko mu polje.

*

Prije nô zaglavim, valja mi joštera dvije udariti o kući u opće, gdje valja napomenuti, da bolje kuće u Hercegovini imaju *avliju*, njeke *obor, prekuće, plot* itd. Kuće se, osobito u Bosni, u posjecima skoro u ničemu ne razlikuju (v. lik 5), nô su od prilike jednako načinjene i namještene, t. j. I. *kujina* (kuhinja), II. *odaja,* III. *ćiler*, a) *ognjište*, b) *furuna.*

Pčelinjak ili *uljanik* obično je pod *strehom* do izhoda sunca, a to uz samu kuću. *Košnice* (ulišta) su opletene od loze, a u Hercegovini su ulišta zbijena od dasaka kao sanduk ili su izdubena od dubovine, jelovine itd.

Svinj se gradi odalje od kuće, a to radi buha i zaudaranja. Gradi se sasvijem prosto, a to usiječe se od brvana ili oplete od plota. Pokrije se obično sjeninom ili slamom, a prostire se *šušnja (listopadine)* ili slame. U Hercegovini se zgradi *tor* ili *torina* (brlog), a to kao za *brave* (marvu), al' manje. Kada se u Bosni zimi (za *posjek)* hrane ili žire krmci, napravi se *okolac* blizu kuće, te se u nj zatvori kolikogod se hoće krmaka. Tu se na jednomu kraju natkrije, a to je mjesto gdje će krmci ležati. Unutra se metne *korito* jali *kamenica,* te se siplje suha kukuruza, jer bolje tovi ili žiri, a u Hercegovini meću sijerka, kukuruza i hrastova žira, t. j. željuda. O Tominju dne se biju (prije Badnjega dne) te se kaže u Dubrovačkomu:

sveti Toma goni prace doma.

Hudžara (lik 3) je, kao što sam kazao, njeka vrsta spreme. U Posavini je ima gotovo svaki seljak pred kućom, jer mu služi, da u njoj drži bolje ruho itd. *Hudžara* je načinjena od drveta, biva duvarovi su od brvana, a posjeci su na kamenju ili na kladićima te su podignuti za 50 cm. od zemlje, da ne bude u *hudžari* vlage. Donji joj je tavan od hrastovijeh brvana, a gornji (lik 4) od *šašovaka.* Naokolo su unutri namještene *lijenke* (lenke), pa *privjes* ili *primet* (u Dubrovačkomu *vješalo),* a to su motke namještene uzduž i poprijeko, pa se preko njih privjesi odijelo i druge stvari. Na donjemu se tavanu prostre te tu cure noću leže, pa tako i *mladjenci*, ako ih je u tomu domu. — Na tavanu se drže sanduci i

druge sitnarije. — Seljak veli: „Volim imati dobru *hudžaru*, nego dobru kuću“. — Tu drži, kako sam spomenuo, svečano odijelo, oružje itd., a da mu ne začagjavi i lica ne gubi. To je, a da kažem po evropejsku, soba za *posjed* ili za *posijelo*.

Još mi je uzgrede napomenuti kulu u *Tutnjevcu*, u Bosni (lik 2), a to kao primjer gragjenja kod Bošnjaka muhamedanaca, jer je toga izobilja. Kula je iznutra krasno urešena, a na haremskoj odaji vrata su vrlo stara, te im je, kako ljudi pričaju, do sto i pedeset godina. Izragjena su majstorski, to je narodna *uklada (rimes)*, te je pribijeno na daske dosta sitnijeh komadića. Komadići su lijepo izrezani od lipova, šljivova i orahova drveta, te nekako ukusno po vratima umetnuti kao kompozicija, i tu su tri boje u majstorskome skladu, biva lipovina pokazuje bijelu boju, šljivovo drvo crvenu, a orahovina crnu. Ovako su isto krasno u nutrima u sobi izragjeni *dolafi* i *rafe*. Ljudi kazuju, da je naimar samo na vratima ostavio do sedamdeset nadnica, a tako je fina rabota.

Tutnjevac je u *Bjeljinskoj nahiji*, te se je u spomenutoj kuli, kako narod priča, sudilo svemu tomu *vilajetu*, a sada eto kula pada i propada po onoj narodnoj:

vr’jeme ruši po kotaru kule . . .

Svukud je kulâ po Herceg-Bosni, Dalmaciji, Lici i Krbavi itd., al’ tu je malo umjeća, nô samo tvrde kule za obranu.

*

U „Glasniku Družtva za umjetnost i umjetni obrt“ (Zagreb, god. III. sv. I.) napisao je g. dr. I. Kršnjavi raspravu „Gradjevni narodni styl“, te je uz krasnu ragju dodao devetnaest slika, a u zaglavku zaželio, da bi se kogod odazvao u ovomu iztraživanju, biva: „a možda naše priopćenje potakne koga i iz drugih krajeva domovine, da našu publikaciju dopuni i nastavi“. To sam eto ja skromno prihvatio, a to ne da dopunim, nego da nastavim samo s narodoslovne strane.[1]

U ovoj mi je ragjici dosta valjao točnijem bilješkama vrli prijatelj g. Toma Dragičević, neumorni sabirač narodnoga blaga u Vlasenici. Hvala mu i pohvala!

U Korčuli, o Svisvetijem 1894.

---

[1] Usp. *Bosanska kuća* u „Glasniku Družtva za umjetnost itd.“ (Zagreb, god. III. sv. II. str. 43—46) od Ferda Hefele.